

CONCEPTUL INEFICACITĂȚII ACTULUI JURIDIC ÎN DREPTUL CIVILBoca Sergiu, *doctor în drept, lect. sup. univ., Facultatea de Drept și Științe Sociale, USARB*

In understood broadly, the inefficiency subsumes all those cases where, for various reasons, a juridical act does not make effects, totally or partially, permanently or temporarily. It can be the result of the will of the parties or an independent fact of this will, as can operate only if it is pronounced by the court.

Keywords: *inefficiency, juridical act, nullity, total inefficiency, partial inefficiency.*

Scopul urmărit de părți prin încheierea actelor juridice este producerea anumitor efecte. De cele mai multe ori acest scop este atins, iar rezultatul practic obținut prin realizarea deplină și efectivă a efectelor actului. Există însă și situații când, din cauze concomitente sau subsecvente încheierii actelor, acestea nu și produc efectele, fie temporar, fie definitiv, ori după ce efectele s-au produs, în totul ori în parte, sunt desființate, fie retroactiv, fie numai pentru viitor.

Înțelegându-se în sens larg, *ineficacitatea* subsumează toate acele cazuri în care, din diferite cauze, un act juridic nu și produce efectele, total sau parțial, definitiv ori vremelnic [5, p.29]. Ea poate fi rezultatul voinței părților sau al unui fapt independent de această voință, după cum poate opera de drept sau numai dacă este pronunțată de justiție.

Ineficacitatea se deosebește de *neregularitate* și de *inopozabilitate*. Un act juridic este neregulat când a fost săvârșit cu încălcarea anumitor dispoziții legale, fără ca prin aceasta să înceteze de a fi valid și de a și produce efectele.

Ineficacitatea trebuie deosebită și de *inopozabilitate*. Cea dintâi privește raporturile juridice dintre părți, cea din urmă – consecințele față de terți ale situației juridice create prin actul încheiat de părți. Un act juridic se consideră *inopozabil* când părțile nu pot invoca față de terți efectele produse între ele de acel act; pentru terți situația rămâne aceeași dinaintea săvârșirii actului, ca și când acesta nu ar fi fost încheiat. Astfel, în caz de simulație, actul secret este *inopozabil* terților. Între părți actul produce, în principiu, efecte, dar nu poate fi opus terților. Cu alte cuvinte, un act juridic poate fi eficace (între părți) și totodată *inopozabil* (față de terți).

După cum vom arăta mai departe, *ineficacitatea*, totală sau parțială, a actelor juridice poate fi temporară, ca în cazul stipulării unui termen suspensiv sau a unei condiții suspensive, ori definitivă, ca în caz de anulare sau rezoluțiune. *Ineficacitatea* definitivă se aseamănă aparent cu stingerea prin executare a efectelor actelor juridice, dar la o analiză comparativă mai atentă se poate constata existența unor deosebiri esențiale. În ambele situații, actele juridice încetează să și producă efectele, dar în vreme ce în caz de *ineficacitate* definitivă efectele încetează pentru că sunt împiedicate, din diferite cauze, să se producă, ori, după ce s-au produs, sunt anihilate, în caz de stingere prin executare efectele încetează pentru că, dimpotrivă, s-au produs integral, epuizându-se, potrivit voinței părților din momentul încheierii actelor. În primul caz, actele sunt lipsite de efecte, în cel de-al doilea eficacitatea lor este deplină.

Stingerea prin plată a efectelor unui contract generator de obligații atrage încetarea efectelor contractului, dar nu reprezintă un caz de *ineficacitate*, ci, dimpotrivă, de eficacitate completă. Un act ale cărui efecte au încetat prin executare constituie un titlu pentru partea care a dobândit drepturi prin el, dar un act lovit de *ineficacitate* totală și definitivă nu poate reprezenta, firește, un asemenea titlu. Putem afirma, deci, că *ineficacitatea* apare ca o anomalie în viața actului juridic, în timp ce stingerea efectelor sale prin executare este o realizare firească și deplină a finalității sale.

Ineficacitate în sens larg și ineficacitate în sens restrâns. Sfera noțiunii de *ineficacitate*, astfel cum am circumscris-o mai sus, este foarte largă, ea cuprinzând toate cazurile în care producerea efectelor normale ale actelor juridice este împiedicată, temporar sau definitiv, limitată ori tulburată în orice mod [6, p.105]. În acest sens larg, sunt ineficace actele nule sau anulate, actele lipsite de efecte prin revocare valabilă de către părți sau ca urmare a intentării unei acțiuni în rezoluțiune ori reziliere, actele afectate de un termen suspensiv sau de o condiție suspensivă ori desființate în urma împlinirii unei condiții rezolutorii etc. [pentru mai multe detalii privind delimitarea dintre diferite cauze de *ineficacitate*, a se vedea: 2, p.29-33].

O cercetare mai atentă a cauzelor care împiedică producerea normală a efectelor actelor juridice învederează însă că uneori *ineficacitatea* se datorează unor cauze autonome, care operează prin ele însele în sensul că actele, deși valide și inatacabile pentru alte motive (de pildă, pentru neexecutarea obligațiilor), nu produc totuși efecte. Așa, spre exemplu, legatul este ineficace până la decesul testatorului, deși testamentul este, prin ipoteză, perfect valabil.

În această situație cauza de *ineficacitate* acționează prin ea însăși, independent de existența unui viciu mai grav, care să paralizeze pe cale de consecință și producerea efectelor actelor juridice. Alteori

ineficacitatea este doar urmarea necesară a unui viciu mai grav care afectează actul. Nulitatea unui act pentru nesocotirea condițiilor de validitate [*pentru mai multe detalii privind nulitatea ca una din cauzele de ineficacitate, a se vedea: 1, p.226-236*] și rezoluțiunea unui contract sinalagmatic pentru neexecutarea culpabilă a obligațiilor de către debitor [7, p.519] implică în mod necesar și ineficacitatea actului, fără de care sancțiunile respective ar fi lipsite de orice eficiență.

Urmează de aici că termenul de ineficacitate are două accepțiuni: una largă și alta restrânsă.

Ineficacitatea în sens larg subsumează toate cauzele care împiedică, restrâng ori tulbură producerea normală a efectelor actelor juridice, fără deosebire între ineficacitatea datorită unor cauze autonome și ineficacitatea derivată din vicii mai grave ale actului.

Ineficacitatea în sens restrâns privește însă numai acele situații în care actele deși valide și inatacabile, nu produc efecte deloc sau nu le produc în mod normal din cauze autonome [5, p.30].

Acte lovite de nulitate, acte atacabile și acte ineficace în sens restrâns. După cum rezultă din rândurile de mai sus, actele lovite de ineficacitate *lato sensu* pot fi împărțite în trei categorii: acte lovite de invaliditate sau nulitate, acte valide, dar susceptibile de a fi atacate și drept urmare de a deveni ineficace, și acte valide și inatacabile, dar lovite de ineficacitate *stricto sensu*. Cercetarea și caracterizarea acestor trei categorii de acte ineficace va lămuri mai deplin sursele și mecanismul ineficacității actelor juridice (în sens larg).

Sunt *lovite de nulitate* actele juridice săvârșite cu nesocotirea unor condiții legale sau voluntare de validitate. Aceste condiții se pot referi la elementele constitutive sau intrinseci ale actelor (consimțământ, capacitate, obiect, cauză, formă), la caracterele unora dintre aceste elemente (liceitate, moralitate, posibilitate), la cerințe extrinseci actelor (autorizația administrativă) etc. Actele nevalide sau lovite de nulitate sunt implicit ineficace, sancțiunea nulității având drept scop principal tocmai lipsirea actului de efectele sale.

Numim *atacabile*, în lipsa unui termen mai adecvat, actele juridice care, deși valide, pot fi lovite de ineficacitate ca urmare a unei acțiuni în justiție, introdusă de părți sau terți, și întemeiată pe o împrejurare extrinsecă (de regulă) actului juridic, de existența sau inexistența căreia legea condiționează producerea efectelor actului, nu însă și validitatea acestuia. Astfel, sunt atacabile actele susceptibile de rezoluțiune sau reziliere.

Actele atacabile se deosebesc de actele lovite de nulitate prin faptul că îndeplinesc toate condițiile legale sau voluntare de validitate. Ele prezintă o asemănare mai mare cu actele anulabile, întrucât, ca și acestea, produc efecte dacă nu se introduce, se respinge ori se prescrie acțiunea aflată la dispoziția părții interesate.

Actele ineficace în sens restrâns sunt cele care nu produc, în totul sau în parte, efecte, deși sunt valide și inatacabile. Intră în această categorie, în primul rând, actele afectate de termen suspensiv [*pentru mai multe detalii privind termenul suspensiv ca una din cauzele de ineficacitate, a se vedea: 4, p.210-217*] și de condiție suspensivă [*pentru mai multe detalii privind condiția suspensivă ca una din cauzele de ineficacitate, a se vedea: 3, p.12-30*].

Tot din categoria actelor ineficace, în sens restrâns, fac parte acele acte a căror eficacitate deplină depinde de îndeplinirea anumitor condiții legale, fără ca lipsa acestora să facă acele acte nule, anulabile sau atacabile. Astfel, în cazul vânzării unor bunuri de gen, transferul dreptului de proprietate nu operează înainte de individualizarea bunurilor respective; actul translativ de proprietate este temporar ineficace, sub acest aspect, fără a fi nul, anulabil ori atacabil.

Ineficacitatea *stricto sensu* implică o stare de așteptare, care se consumă sub semnul certitudinii sau al incertitudinii momentului când va înceta. Actul afectat de un termen suspensiv nu-și produce efectele principale îndată după încheierea sa, dar există certitudine asupra momentului în care ineficacitatea va înceta. Când actul este sub condiție suspensivă, momentul încetării ineficacității este nesigur, întrucât producerea efectelor depinde de un eveniment viitor și incert.

Ineficacitate totală și ineficacitate parțială. Considerată din punctul de vedere al întinderii efectelor sale, ineficacitatea (*lato sensu*) poate fi totală sau parțială. Ea se numește totală când actul juridic este lipsit de toate efectele sale. Rezoluțiunea atrage, de regulă, ineficacitatea totală a contractului. Ineficacitatea este în schimb parțială când numai o parte din efectele actului sunt nimicite. În mod obișnuit reducățiunea atrage, după cum o arată și denumirea, numai ineficacitatea parțială a liberalității care aduce atingere rezervei. Aceeași cauză de ineficacitate poate anihila însă fie toate efectele actului, fie numai unele dintre ele. Așa, spre exemplu, nulitatea poate atrage fie ineficacitatea totală, fie ineficacitatea parțială a actului juridic.

Bibliografie:

1. Boca, S. *Instituția nulității actului juridic civil și a efectelor ei în legislația, doctrina și practica judiciară a Republicii Moldova*. În: Mat. conf. șt.-pract. intern. dedicate celei de-a XX-a aniversări de la întemeierea Procuraturii Republicii Moldova „Procuratura Republicii Moldova la 20 ani. Rolul și locul Procuraturii într-un stat de drept”. Chișinău: „Elena-V.I.”, 2012, p. 226-236.
2. Boca, S. *Delimitarea nulității de alte cauze de ineficacitate a actului juridic civil*. În: *Legea și viața*, 2012, nr. 1, p. 29-33.
3. Boca, S. *Unele reflecții privind reglementarea actelor juridice încheiate sub condiție în legislația civilă a Republicii Moldova*. În: Mat. conf. șt. intern. „Procesul de codificare în țările Europei de Sud-Est”. Chișinău: Ed. „Pontos”, 2007, p. 12-30.
4. Boca, S. *Reglementarea juridică a termenului în contextul principiului libertății contractuale*. În: Mat. conf. șt. intern. „Probleme actuale în domeniul protecției drepturilor omului”. Chișinău: Ed. „Pontos”, 2007, p. 210-217.
5. Florescu, G. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Ed. Hamangiu, 2008.
6. Muntean, I. *Nulitatea actului juridic civil*. București: Ed. Universul Juridic, 2011.
7. Reghini, I.; Diaconescu, Ș.; Vasilescu, P. *Introducere în dreptul civil*. Cluj-Napoca: Sfera Juridică, 2008.